

JACINT VERDAGUER I ELS GUIXOLENCES

Joan TORRENT i FÀBREGAS

El dia 10 de juny passat s'escaigué el 86 aniversari de la mort de mossèn Cinto a la torre Villa Joana, de Vallvidrera. Els barcelonins i tots els catalans se sentiren íntimament colpits per la mort de llur poeta representatiu. Davant les seves depulles, exposades a la Sala de Cent, desfilà silenciosa tota la població en files inacabables. Les portes de l'Ajuntament hagueren de tancar-se perquè no cabia més gent a l'interior, quan l'Orfeó Català complet cantà el respons de Vitoria davant del cadafal.

El dia 13 es féu el sepeli. Jamai no s'ha aplegat tanta gernació, composta de totes les classes socials ni amb tanta emoció i respecte, per l'enterrament d'un home que no posseïa altres títols que els de poeta i capellà, i encara pobre i endeutat. El periòdic francès «Le Temps», el 15 de juny, reproduí una crònica del seu corresponsal en la qual deia: «Les obsèques ont eu un caractère des plus imposant il n'était pas venu moins de deux cent mille personnes pour y assister». Els balcons dels carrers per on passà la comitiva fúnebre estaven endomassats, i els fanals encesos i amb glasses negres; per disposició de l'alcaldia no es permeté l'exhibició de senyeres. Els periòdics destacaren la impressió que produïa i que féu plorar molts espectadors sensibles, el pas de la carrossa del difunt i l'actitud respectuosa de l'acompanyament.

Amb tot, cal dir que es registrà un incident que per un moment trencà la solemnitat de la desfilada, i fou que, en arribar la carrossa a les Rambles, davant l'església de Betlem, de la qual el capellà poeta fou beneficiat, es féu una aturada per tal que la clerecia resés un respons; es donava la coincidència que, davant per davant de l'església, hi havia el palau dels marquesos de Comilles, on mossèn Cinto residí setze anys com a capellà domèstic i almoïner, i heus ací que, així que la comitiva reprengué la marxa, del nombrós públic allí congregat partí una escandalosa xiulada adreçada al palau marquesal, els balcons del qual permaneixien tancats i despulats de domassos. Les floristes de la Rambla encatifaren amb flors el lloc pel que passà la carrossa, com havien fet pocs dies abans amb motiu de l'enterrament del doctor Robert.

Publicat amb el mateix títol al setmanari «Àncora» (Sant Feliu de Guíxols), Festa Major 1988.

El setmanari anticlerical «Cu-cut», el 19 de juny, en un article titulat **La mort d'Immortal**, deia: «Aquella glorificació, aquella apoteosis digna dels déus quedarà en la història com a document provatori del poder del geni».

La vibració sentimental de la capital, s'expandí per tot el Principat. A Sant Feliu, l'Ajuntament fou un dels primers, si no el primer, que prengué l'acord, que tot seguit es generalitzà, de posar el nom de Jacint Verdaguer a un dels carrers; ho feia el dia 12 de juny, quan el cadàver encara era jacent al Saló de Cent. L'acta on es consigna l'acord és notable per l'extensió inusitada, com cap altra no n'hi ha de semblant, de les dedicades a la mort d'un personatge, en els llibres **Manual d'Acords** guixolencs. Heus ací el seu contingut: «Seguidamente y por unanimidad, ha sido aprobada la proposición que transcrita así dice: «Al Ayuntamiento. Los concejales que suscriben tienen el honor de exponer al claro criterio del Consistorio las consideraciones siguientes: La misión de los Ayuntamientos no debe limitarse a administrar celosa y honradamente los intereses del común; no debe circunscribirse a conservar y acrecentar el patrimonio municipal. Su acción debe trascender también al orden moral, al orden de las ideas, de los sentimientos de las afecciones. Con una administración acertada marchan los pueblos por el camino de su bienestar; con las manifestaciones de la inteligencia y del sentimiento avanzan por la senda de la perfección. Y el grado de bienestar y perfección que han alcanzado las colectividades, aparece sintetizado en unos cuantos escogidos que, por sus grandes virtudes y por sus preclaras luces, son el foco luminoso que orienta e impulsa a sus contemporáneos. La gratitud con que los pueblos en todo tiempo acogen los beneficios que pródigamente les otorgan sus conciudadanos preeminentes es tan grande como el dolor con que lloran su muerte, tan grande como el monumento que, si no en las calles ni en las plazas, en su corazón les levantan. Hoy nuestro país llora la pérdida de uno de su más grandes hijos. La muerte de mossén Jacinto Verdaguer, eximio poeta y varón ejemplar, ha coimado de luto a nuestro pueblo que admira y venera aquella gigantesca figura, atraído por la corona del genio y sugestionado por la aureola de mártir. La ciudad de Guíxols, que jamás fue ingrata para con sus grandes hombres, que nunca dejó de tributar los merecidos honores al mérito y a la virtud, toma hoy gran parte en el duelo que Cataluña siente por la muerte de su hijo predilecto, de la más grande y más legítima de sus glorias. En consecuencia, los que suscriben proponen: Primero, que por la Alcaldía se transmita al Excm. Sr. Alcalde de Barcelona la expresión del hondo pesar con que San Feliu de Guíxols se ha enterado de la muerte de Mosén Jacinto Verdaguer. Segundo, dar el nombre de Mosén Jacinto Verdaguer a una de las vías más céntricas de esta ciudad. – Casas Consistoriales, doce de junio de mil novecientos dos. – Ramón Vila, Manuel Vilas, Juan Blanch, José Cañellas, Felio Palol Abras, Salvador Fábregas, José Nadal Mieras, Liborio Ramón».

En el consistori següent (17 de juny) es prengué aquest altre acord: «Designóse luego la calle Estrecha del Centro para ser sustituida su rotulación, en placa de hierro esmaltado, por el nombre de Mosén Jacinto Verdaguer».

L'any següent, en la subscripció per a l'erecció a Barcelona del monument al poeta, l'Ajuntament guixolenc va contribuir amb 200 pessetes (acta de 25 de juny 1903). Més endavant va contribuir també, amb 25 pessetes, al monument que a la memòria d'aquell s'aixecà al poble natal de Folgueroles (acta de 12 març 1908).

També amb motiu de la mort del poeta, les associacions catalanistes locals expressaren, amb diversos actes, llur sentiment. A la església parroquial se celebrà una missa de difunts per a mossèn Cinto, a la qual va assistir una nombrosa concurrència; en fou celebrant mossèn Josep Simó i Jubany, amic del difunt i del mestre Julià Bohigas, i es repartiren recordatoris, estampats per Octavi Viader, amb poesies de Verdaguer i la titulada **Somni trist** de mossèn Simó, publicada el dia abans al «Diario de Geronà». El Centre Català, L'Escut Emporità i el casino El Guixolense posaren al balcó la bandera catalana a mig pal amb glasses negres. La junta directiva de l'Escut Emporità acordà demanar a l'Ajuntament, quan aquest ja ho havia aprovat, que donés el nom del poeta a un carrer; i en una vetllada de la mateixa associació, es llegí una poesia de Francesc Carreras i Padrós dedicada a mossèn Cinto, que fou molt aplaudida.

El setmanari «Llevor», portaveu del Centre Català, el 22 de juny publicà un interessant full extraordinari, titulat **Homenatge a Mossèn Cinto. Suplement al núm. 48**, on figurava una crònica **De Barcelona** signada per «Z», de l'enterrament del poeta en la qual es deia: «Alguns creien que fóra el Rei en persona (es féu representar pel capità general) el que vindria; els que es diuen devots de la monarquia demostraren no capir lo que tenien entre mans i un desconeixement absolut del poble català, doncs han deixat escapar una ocasió única de desfer en un moment un passat lleig, i d'obtenir una reconciliació que, per tot altre camí, serà llarga i espinosa». El full ensems reproduïa una sèrie d'opinions, referents a Verdaguer i a la seva obra de destacats crítics nacionals i estrangers —Tubino, el P. Blanco García, Menéndez Pelayo, Mistral, Tolrà de Bordas, Fastenrath, Vogel, J.L. Pagano—, sense que hi manquin dues notables composicions de Verdaguer, **L'Arpa** i **Somniant l'Atlàntida**.

El 29 de juny del mateix any 1902, «Llevor» publicà una altra poesia de Verdaguer, **Nadal. Un infantó a sos pares**, que començava: «Amadíssims pares meus, / com eixos temps de neus, / en llit de gebre, / Jesús naix en lo pesebre / que hi ha a Betlem, / lo meu cor m'ha dit ¡Anem!...». I a continuació, hom advertia: «Devem aquesta poesia, inèdita encara, a l'amabilitat d'un amic per a un de quin fills l'havia composta mossèn Cinto el darrer Nadal». Al fill de quin amic va dedicar el poemeta l'autor? Era guixolenc?

De persones residents a Sant Feliu que haguessin tingut relacions d'amistat amb Verdaguer, cal esmentar el mestre Julià Bohigas i Canadell, que fou director del Col·legi Vidal més de quaranta anys. Era fill de Banyoles, on essent estudiant conegué a mossèn Cinto l'any 1884, quan el poeta es documentava per al poema *Canigó*, i l'acompanyà en les excursions en barca a l'estany amb què se l'obsequià. A Barcelona estudià la carrera de magisteri, la

qual exercí una temporada com a director de les escoles parroquials de Santa Anna; allí fou amic de Valeri Serra i Boldú i de mossèn Antoni Navarro, poeta cec, acompanyant el qual anaven a visitar mossèn Cinto al pis del carrer d'Aragó. Bohigas posseïa cartes i llibres amb dedicatòries autògrafes de Verdaguer, dissortadament perdudes.

Altra persona vinculada fins a un cert punt amb Sant Feliu, amiga de Verdaguer, fou Lluís Viola i Vergés, nascut a Barcelona el 1880, escriptor i llibreter o venedor de llibres; pertangué al grup de redactors del setmanari «L'Atlàntida», dirigit per mossèn Cinto, i formà part, com a vice-secretari de la comissió organitzadora de l'Homenatge al poeta. Viola contragué matrimoni, el 2 de gener de 1902 a Argentona, amb Josepa Gallemí, i sabem que els va casar mossèn Cinto, segons una còpia de la partida nupcial que posseeixo. Devers l'any 1898 el capellà poeta escriví una carta a Viola, el qual aleshores devia trobar-se temporalment a la nostra ciutat, dient-li que demanés, «a eixa de Sant Feliu», la liquidació dels llibres seus venuts, als llibreters Joan Janer i Octavi Viader, així com a d'altres de Figueres, Torroella i Santa Coloma de Farners. Probablement Viola estigué emparentat amb Enric Bosch i Viola, llibreter a Sant Feliu, fundador-director de «L'Avi Muné». D'altres estades de Lluís Viola a Guíxols n'informà «Levor».

D'altres amics molt apreciats de Verdaguer foren els germans Joaquim i Joan Sitjar i Bulcegura, oriünds del mas Sitjar de Castell d'Aro, fervents catalanistes; Joaquim exercí d'advocat a la Bisbal i Joan fou poeta. En una carta adreçada a ells, de l'any 1879, mossèn Cinto els regracia la propaganda que li fan de **L'Atlàntida** en tot l'Empordà, i els anuncia la tramesa d'exemplars d'**IdiHis i cants místics**. Ambdós germans participaren a la recepció dels felibres provençals l'any 1868, els quals acompanyaren en el viatge de la frontera a Barcelona i assistiren a l'acte de l'Ateneu Barcelonès en què Mistral d'adreça a Verdaguer i li vaticinà la futura glòria literària, amb la consabuda frase **Tu MarceHus eris**. Mossèn Cinto aprecià especialment Joan, el Sitjar poeta, al qual dedicà un sentit record en discurs presidencial del certamen celebrat a la Bisbal el 15 agost 1901, l'any anterior a la mort seva. Fou la vegada que Verdaguer estigué més a prop de Sant Feliu, i no degueren ser pocs els guixolencs que anaren a la Bisbal a conèixer-lo. Aquest notable discurs del poeta, aplegat al volum **Dicursos, articles i pròlegs** amb títol **L'Empordà**, diu d'entrada: «Fill de les terres alteroses de part d'allà del Montseny, d'on baixen les aigües del Ter a eixa plana empordanesa, l'he tornada a veure, gràcies a Déu i a la vostra afectuosa invitació... I ara que la veig de nou i tinc el plaer de trobar-me entre vosaltres, com enyoro i trobo a faltar en la colla dels amics la noble i simpàtica figura de don Joan Sitjar que acaba de baixar a la sepultura! A no haver-ho disposat Déu així, a n'ell devieu fer asseure en aquesta cadira; i encara que sols hagués recitat **La llegenda de sant Eloi**, o millor encara sa poesia **La festa major**, descripció de la que celebra avui la Bisbal, ja hauria guanyada la primera palma del certamen». El discurs continuava encara, amb la descripció de la figura franca i simpàtica de Sitjar i una al·lusió a la recepció de Mistral i a l'escena de l'Ateneu Barcelonès. He

tingut a les mans l'exemplar del llibre **Pàtria** amb què Verdaguer obsequià el poeta de la Vall d'Aro, en el qual estampà la dedicatòria «A don Joanet Sitjar, cor d'àngel de l'Empordà».

La fina sensibilitat de Juli Garreta copsà el sentiment i l'harmonia cadenciosa que caracteritzen les poesies de Verdaguer i que seduïren una legió de mestres compositors, i vestí de ropatge musical algunes de les seves peces. Una d'elles és **Records i somnis** —que comença «Cada gota de rosada / té son arc de sant Martí», la partitura de la qual per a cant i piano, encapçalada amb el retrat del músic-rellotger guixolenc, publicà la revista «Feminal», suplement de «La Il·lustració Catalana».

L'any 1907 els regidors municipals se sentiren posseïts d'un fervor patriòtic de perpetuar la memòria dels personatges difunts que, a llur judici, més havien fet per Catalunya darrerament; les persones considerades mereixedores de retre'ls un codigne homenatge foren Jacint Verdaguer i Pi i Maragall, a les quals se'ls afegí el cabdill dels federals guixolencs Pere Caimó. Aquesta elecció era prou eleqüent respecte la ideologia política que sustentaven la majoria dels promotors de la idea, la qual consistí a col·locar a la sala de sessions de l'Ajuntament una làpida amb les effigies conjuntes del poeta-sacerdot i del cap del republicans federals. Ambdós personatges de bracet potser desentonaven una mica; no cal oblidar, però, que mossèn Cinto, per les extraordinàries virtuts humanes de què, en grau heroic, havia donat proves, s'havia guanyat l'estimació general, per damunt de totes les tendències polítiques. La làpida, projectada per l'arquitecte municipal General Guitart, fou realitzada per l'escultor Manuel Fuxà; els bustes de Verdaguer i Pi i Maragall, en baix relleu, apareixien encarats, un a cada banda de la làpida, i al centre porta la inscripció «A Mossèn Jacinto Verdaguer y a n'en Francesc Pi i Maragall. L'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. Any MCMVII». Al damunt ostentava esculpit l'escut municipal, el primitiu del segle XIV, exhumat feia poc per l'historiador Eduard González Hurtebise.

L'acte del descobriment de la làpida tingué un especial relleu. Amb anterioritat, l'ajuntament ecomanà les biografies dels dos homentatges, la de Verdaguer al diputat a Corts Jaume Carner, i la de Pi i Maragall a l'advocat Vallès i Ribot (acta de 10 octubre 1907). De Barcelona vingueren representacions i oradors, que foren rebuts per una comissió municipal a l'estació de Caldes. El 25 d'abril 1908, dissabte, es descobrí la làpida a la sala d'actes de la Casa Consistorial, i tot seguit, hagut compte de la poca cabuda del focal, els assistents es traslladaren al teatre Vidal, on es pronunciaren els parlaments. L'endemà es procedí a un acte complementari, programat amb antelació: el descobriment d'una altra làpida, la qual fixava el nom de Pere Camió al carrer que fins aleshores havia portat el de Sant Domingo (acta de 21 abril 1908), resultà, però, que ja existia a Sant Feliu un carrer batejat amb el nom de Camió; la duplicitat de denominació fou corregida de manera que al carrer Camió antic se li posà el nom d'Alcolea (acta de 29 setembre 1908). La làpida de Verdaguer i Pi i Maragall es conserva, intacta, al Museu Municipal.

Pocs guixolencs deuen saber que la casa Patxot del passeig del Mar cantonada al Portalet, un dels exemplars arquitectònics més notables de la nostra ciutat, ostenta a la part superior de la façana un vers de Verdaguer; figura a manera de divisa a l'entorn d'un rellotge de sol que la decora. El vers al·ludeix les hores que marca el rellotge, i diu: «Lo ritme van seguint de les estrelles»; correspon a l'estrofa 16 del cant I, l'Aplec, del poema **Canigó** de Verdaguer, la qual fa: «Així les hores en ses dances belles, / lo ritme van seguint de les estrelles / que en giravolta eterna rodegen la polar». En aquests versos el poeta compara el compàs rítmic dels balladors de sardanes de l'aplec amb el moviment regular dels astres en llurs òrbites.

«Gaziel», que era un gran admirador de l'obra de Verdaguer, parlant d'aquest un dia, em deia: «Com a mossèn Claret, al nostre poeta nacional també se li pot aplicar l'apellatiu de «home legió», per haver fet ell sol, per a la llengua catalana, el que no feren tots els polítics i demés poetes plegats».